Bertil Björnberg

SVENSKA TOBAKSMONOPOLETS MUSEUM

Vid många svenska industriföretag ha på senare år åstadkommits historiska samlingar av intresse både för företagets anställda och för allmänheten.

Svenska Tobaksmonopolets museum, dess tillkomst och utveckling, är framför allt historien om den enskilda insatsens betydelse i kulturvårdande syfte.

Några små, pietetsfullt bevarade dyrgripar från tobaksfabrikationen i gångna tider samt en del äldre verktyg, redskap och inventarier som funnos kvar, då Tobaksmonopolet år 1914 övertog landets tobaksfabriker, väckte hos ingenjör P. O. Holsti tidigt tanken på att skapa ett tobakens eget museum. Genom notiser i dagspressen och cirkulärskrivelser till bolagets tjänstemän runt om i landet skapades ett vidare intresse för saken. Snart nog började föremål av de mest skilda slag inkomma, samlingarna växte och i februari månad 1938 ansågs tiden vara inne att förverkliga planerna på det tilltänkta museet. På ingenjör Holstis initiativ tillkallades artikelförfattaren för att vara behjälplig vid museets inredning och samlingarnas ordnande. Hösten 1939 var detta i huvudsak genomfört och intill nu ha endast smärre förändringar ägt rum på grund av samlingarnas tillväxt.

Museet, som är inrymt i Tobaksmonopolets fabrikskomplex på Söder, upptar en golvyta av 230 kvm och rymmer avdelningar för tobakens bearbetning, tillverkning och försäljning, historik och reklam m. m.

Vid en rundvandring i museiesalen möter oss först en tobaksbod sådan den tedde sig vid mitten av 1800-talet. De äkta 1840-talstapeterna på väggarna inrama de svartmålade hyllorna och disken med sina pilastrar och sin gulddekor. Ännu så sent som 1938 var denna butiksinredning i bruk i Ystad. Nästa interiör visar en tobaksfabrikörs kontor, rekonstruerat efter ett fotografi från 1870. Den höga pulpeten med sin vridbara och för olika höjdlägen reglerbara skrivstol, den fastskruvade kassakistan på golvet, den av trä tillverkade kopiepressen, bjuddosan för snus och otaliga andra tidstypiska ting sätta här sin prägel på interiören.

Längs den följande långväggen befinner sig museets mycket värdefulla samling av cigarrlådor och etiketter. Etikettsamlingen, som omfattar ett antal av omkring 5 000, är en rik källa att ösa ur. Här återspeglas det historiska skeendet inom bl. a. tekniken, konsten och musiken men framför allt upptäcker man här vilken framträdande roll kvinnan, sedan långt tillbaka i tiden, spelat i cigarreklamens tjänst.

Efter hela nästa vägg är en gammaldags fabriksinteriör uppbyggd,

och i den inrymmas avdelningar för handcigarrett- och handcigarrtillverkning, tunnbinderi samt ett spinneri för tillverkning av rök- och tuggtobak. Den sistnämnda avdelningen, som även är den fullständigaste och kanske historiskt mest intressanta, härstammar nästan helt från Charlottenberg. Det i hela fabriksinteriören inlagda golvet kommer ursprungligen från Wilhelm Hellgrens tobaksfabrik.

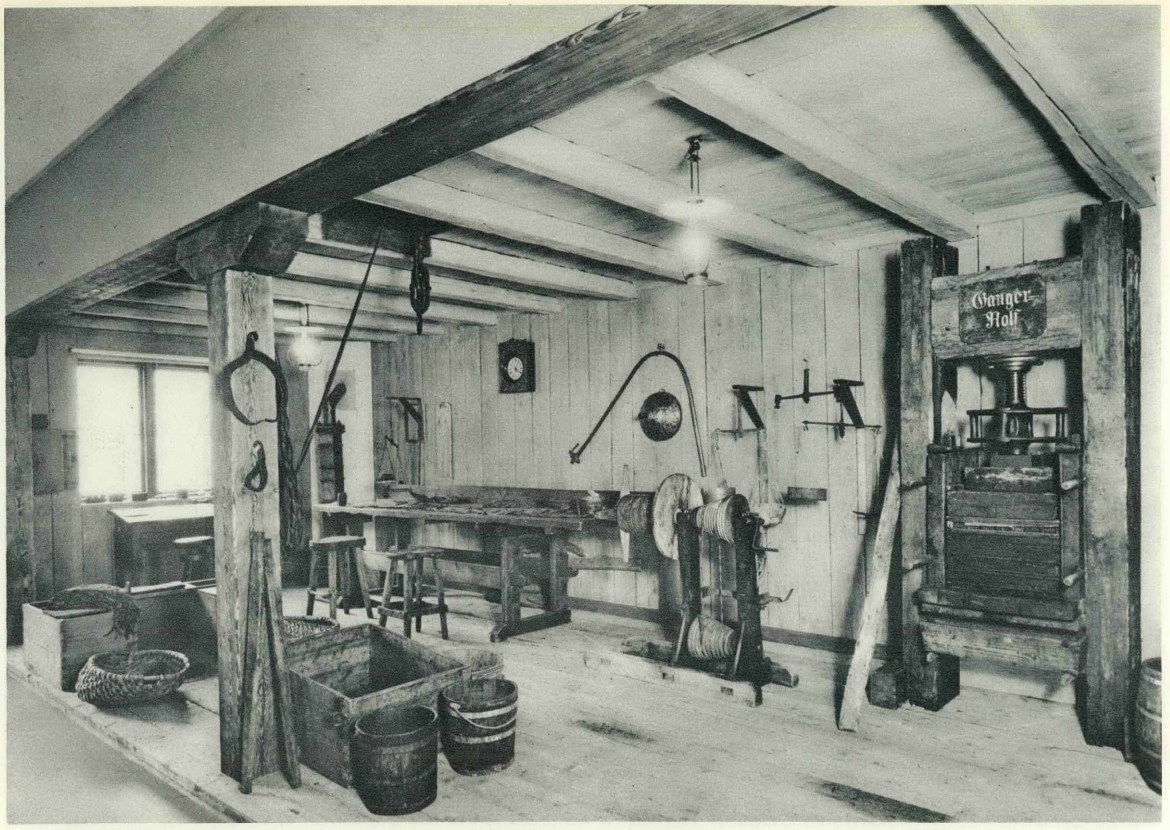
Nästa vägg upptar ett hedersgalleri över f. d. tobaksfabrikanter. Många av de stora tobaksdynastiernas medlemmar blicka oss här till mötes, innehavare av firmor, som i flera generationer gått från far till son. I montrerna under detta porträttgalleri äro utställda en del plakat, kungl. förbud och förordningar, recept för snus- och röktobakstillverkning, sirligt präntade kontorsböcker, priskuranter och andra belysande dokument. Den sista väggen slutligen upptar en förnämlig samling tobakskarduser. Till skillnad mot de tidigare omnämnda cigarretiketterna, som ju i allmänhet ha ett mycket romantiskt motivval, präglas kardusetiketterna av saklighet och manlighet. Stora män, historiska händelser, upptäckter och uppfinningar ha här ofta varit förebilden vid namnvalet. I ett antal fristående montrer förvaras kuriosa av de mest skilda slag. En av dem, en butiksdisk från 1830-talet, innehåller bl. a. några utsökt arbetade cigarrlådor med över hundraåriga cigarrer, en rikt snidad bjudskål för tuggtobak, ett originalpaket »Gefle Vapen» samt ett flertal andra små kuriositeter. Varje sak har sin egen lilla historia, och det vittnar gott om de välvilliga givarnas inställning till saken, att de velat skänka allt detta för att därmed berika museet.

Tobaksmuseet, i det skick det i dag befinner sig, omspänner den tobakshistoriska utvecklingen fram till 1914, det år då den enskilda tobakshanteringen övertogs av Tobaksmonopolet. Därmed är dock icke den museala utvecklingen avslutad. Avsikten är att fortsätta utbyggnaden i direkt följd från 1914. I anslutning härtill har företaget låtit inrätta ett varumuseum av modernare snitt. Förutom att här finnas utställda samtliga inom Tobaksmonopolet tillverkade märken har det lagts upp en jämförande utländsk samling som f. n. uppgår till omkring 1 000 nummer.

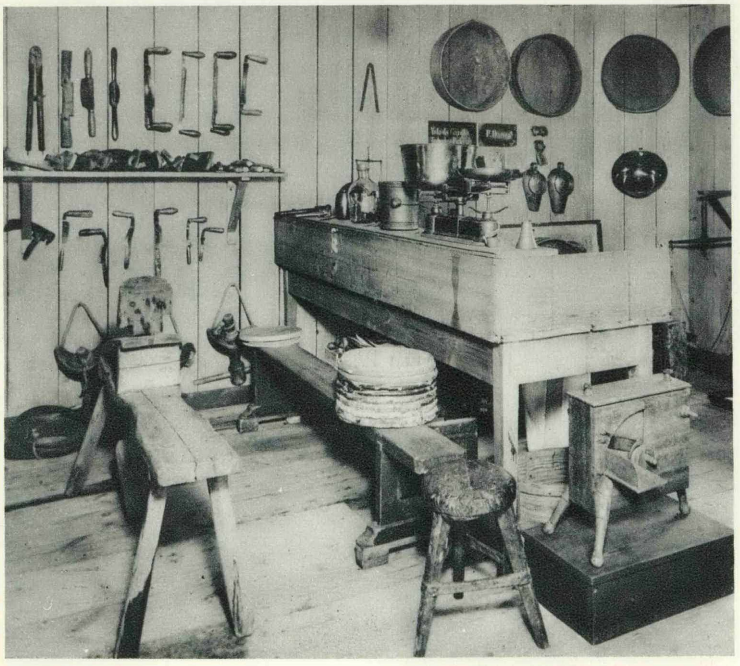
I det ovanstående har endast kunnat givas en orientering i stora drag, avsedd att giva läsaren en kort översikt och en första inblick i Tobaksmonopolets museum.

Kontor för en tobaksfabrikant, rekonstruerat med originalföremål i Tobaksmonopolets museum efter ett fotografi från 1870.

Tobaksspinneri på Tobaksmonopolets museum. Till höger står en press, ursprungligen från Tiedemans fabrik i Kristiania, senare använd vid Andresens tobaksfabrik i Charlottenberg.

Avdelningen för handtillverkning av cigarrer samt ett tunnbinderi på Tobaksmonopolets museum.